

בלבבי ארבע יסודות

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבעת היסודות

"יש ב' מיני יצה"ר כמו שנתבאר, תאוני וכעסני, והם ימין שמאל, מים אש, וכנגדם נקראת התורה ג"כ אש ומים, כמו שנאמר הלא כה דברי כאש, וכן הוי כל צמא לכו למים, והיינו שבתורה ב' דברים, הלכות ואגדות, ואגדות נקרא מים שמושכים ליבו של אדם כמים, וכל ענינים במוסר שמוזה ישבר יצה"ר של תאוה, וההלכות הם הדינים שהם אש, כמ"ש אורייתא קא מרתח ליה..."

חוץ ממאמרים כאלו שעוסקים בארבעת היסודות כלפי תיקון המידות, הגר"א גם דן בארבעת היסודות כ"סוגיה" בהרבה מקומות בכתביו באגדה ובקבלה, אלא שהרבה מדבריו הם מופשטים ונצרכת חכמה בכדי לתרגם את הדברים לשפת העבודה למעשה.

אם תרצה, תוכל למצוא ליקוט נפלא של הרבה מדברי הגר"א על ענייני ארבעת היסודות בהערות המהדיר לביאור הגר"א על שיר השירים פרק א' פסוק ד' במהדורת מוסד הרב קוק, שם ליקט עשרות מראי מקומות על נושא ארבעת היסודות באגדה, הן מדברי הגר"א והן מדברי מפרשים אחרים... וכן בספר ערכי תורת הגר"א (אות י', ערך יסודות, עמו' שיט) ליקט יסודות מתורת הגר"א באגדה וקבלה על ענייני ארבעת היסודות... עיי"ש ותמצא נחת...

[המשך בס"ד שבוע הבא...]

תוכן הגיליון

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבעת היסודות... א'

שאלות שנשלחו בשנאה לרשעים ב'

שבעים כוחות הנפש לגר"א עפר ג'

מבחן להערכה עצמית ד'

מהות המידות מים כח הקרירות שבמים ותיקונה ו'

מדור ארבעת היסודות - הלכה ז'

סוגי מידות רעות שצריכים לתקן... אבל היסודות הם אותם יסודות...

יעקב: אולי אפשר להוסיף כאן שזה ודאי לא במקרה שההערה הארוכה מאוד בתחילת ה"נפש החיים" גם כן עוסקת בארבעת היסודות... וזה גם נמצא מיד בהתחלה, שער א' פרק א' - הלא דבר הוא! גרשון: זה באמת מעניין מאוד...

אולי תוכל לצטט לנו גם מדברי הגר"א עצמו, איפה מצינו שהוא השתמש בדברי ר' חיים ויטאל?

צבי: בודאי! המאמר הראשון שהובא באבן שלמה לקוח מדברי הגר"א בביאורו לתיקוני זוהר (קסא): על דברי התיקוני זוהר "כד חב בר נש בד' יסודי", וז"ל: "רצונו לומר, שכל החטאין מושרשין במידות, והמידות מושרשין בד' יסודות, כמ"ש שיערי קדושה ח"א ש"ב שהתאוה ביסוד המים, והדיבור ברוח, והכעס באש, והעצלות בעפר". וכן בביאורי אגדות תחילת ב"ק כתב הגר"א בתוך הדברים, וז"ל: "הן ד' מידות ראשיות שכוללין התאוני, והכעסני, ושיחה, ועצבות".

אך, ר"ש מאלצאן מציין שם שהגר"א גם סידר את המידות כנגד ארבעת היסודות בצורות אחרות מר' חיים ויטאל, על דרך מה שכבר ראינו אצל כמה מחברים אחרים. וז"ל הגר"א בביאורי אגדות (תחילת ב"ק) בתוך הדברים: "וכן הן נגד ארבע יסודות, מים משם העצלות, כמ"ש בתיקונים, נגד מצות עשה שהוא בימינא... ואש בשמאלא ושם התאוה כמ"ש בתיקונים, נגד מצות לא תעשה, ורוח בתורה שמשם הדיבור, לרוח ממללא, ועפר נגד עול מלכות שמים...". ועיי"ש עוד בהערות ר"ש מאלצאן שציין לעוד כמה מקורות מדברי הגר"א שסידר את המידות בצורות שונות. והנה עוד מאמר ידוע מהגר"א במשלי (טז, ד), וז"ל:

"כי מוחשבות אדם הוא מד' טבעות אש מים רוח עפר, והן נגד ד' רוחות השמים והן נגד ד' אותיות הוי"ה, וכאשר יש באדם רוח שלם שכל הד' רוחות וכן הד' יסודות הן מרכבה לד' אותיות הוי"ה, ואין ברוחו שום דופי, אז... אין טבעו מתאוה ונוטה חוץ מדבר רצונו ית', כמו שכתוב בזוהר פרשת וארא כי זה שאין ברוחו רמיה זה דבוק ממש במדותיו של הקב"ה."

ועוד מאמר מהגר"א במשלי (כ"ה, כ"א) ע"פ ארבעת היסודות:

רקע: שבוע שעבר חזרו החברים להתמקד במסורת "חכמת העבודה" של בעלי המוסר, וכיארנו שחכמת העבודה נשארה תמיד "תורה שבעל פה", כי שורש עבודת המידות חייב להתבסס על נקודה פנימית בינו לבין עצמו של בקשת האמת, ורק מתוך כך יובנו ההגדרות הפנימיות כראוי...

גרשון: איפה אנחנו אווזים למעשה - האם יש לנו מקורות שהשתמשו בעלי המוסר בארבעת היסודות ובדברי ר' חיים ויטאל שהבאנו?

צבי: התחלתי מקודם להגיד שכידוע, מסורת בעלי המוסר מתחילה מהגר"א, שהרי ר' ישראל סלנטר היה תלמידו המובהק של ר' זונדל מסלנט, שהיה תלמיד מובהק של ר' חיים מוולוז'ה - תלמידו המובהק של הגר"א, וכמו שמוכח כ"ז ב"שערי אור" בתחילת ספר אור ישראל. והגר"א עצמו כותב על ענייני ארבעת היסודות כמדומני בעשרות מקומות...

עד כמה עניין זה היה מרכזי במוסר של הגר"א ניתן ללמוד מכך שר' שמואל מאלצאן, המהדיר של ספר "אבן שלמה", שהוא ליקוט ממוסרי הגר"א מכל כתביו, פתח את המבוא לספר במילים האלו:

"אמר המו"ל, ראיתי להקדים מאמר נכבד מספר שיערי קדושה לר"ח ויטאל שער א' ושער ב' בקיצור, והוא יהיה נר לרגלי המעיין להבין כמה מאמרים סתומים שבאו בספר הזה מדברי רבינו ז"ל. וזה לשונו:..."

וכאן הוא מצטט כמעט מילה במילה את כל אריכות דברי ר' חיים ויטאל על ארבעת היסודות של המידות...

יעקב: זה ממש פלא! גם בהקדמה ל"תולדות יעקב יוסף" וגם בהקדמה ל"אבן שלמה" ממוסרי הגר"א מביאים את אותם הדברים!?

צבי: הוא אשר דיברנו, שדברי ר' חיים ויטאל אלו נהיו ל"אבן היסוד" לכל הדורות ולכל העדות והחוגים שבאו אחריו, שכולם התבססו על דבריו ולקחו אותם לכיוון שלהם. בחסידות התמקדו יותר בענייני הדביקות, ועסקו יותר עם ד' היסודות של הנפש האלוהית הדביקה בד' אותיות שם הוי"ה, לעומת בעלי המוסר שעסקו בעיקר בד' היסודות של הגוף והנפש הבהמית, המולידים ד'

שאלות שנשלחו למערכת כעס גדול על הרשעים

שאלה:

ולא מחמת כל החסרונות האחרים שיש בדורינו בכבוד שמים וקיום רצון ה' התשובה נראית ברורה, לכאורה, שהוא מחמת שיש לאדם חיבור חזק ל"אור" ולהארה הפנימית שהוא מקבל ומרגיש בהילולות האלו, והחיבור הזה הוא יותר חזק מהחיבור שהוא מרגיש לעניינים האחרים שחסר בהם כבוד שמים וקיום רצון ה'.

איך להתייחס לכעס - למצוא מקור אחר של סיפוק

לפ"ז, נתקדם לשלב השני של השאלה, שהוא איך להתייחס לכעס הזה: האם לברוח ממנו, או אולי לחזק אותו. הנה, ידועים דברי חז"ל שבזמן חורבן בית המקדש הקב"ה "שפך חמתו על עצים ואבנים" במקום ח"ו על כלל ישראל, וכן ידועים דברי חז"ל ש"שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו". וביאור הדברים ממבט ארבעת היסודות, הוא שבכל דבר קדוש שיש לנו בעוה"ז יש "אור" ו"כלי", כלומר שהקדושה הרוחנית - מיסוד הרוח - אינו יכול לשרות אלא על דבר גשמי - מיסוד העפר - שישמש לו כלי ובסיס, וכמו ספר תורה שצריכה להיכתב על עורו של בהמה בדיו. והנה, בכל דור ודור הקב"ה משפיע עלינו את כל שפע הקדושה שאנחנו צריכים לתוך הכלים הראויים אליה, ועלינו לנצל אותם בכדי להתקרב דרכם להקב"ה. אולם, אם אין אנחנו מנצלים כראוי את המתנות האלו, מה שהקב"ה עושה הוא שהוא לוקח ממנו את ה"כלי" של הקדושה, ומתקיימת בחינה של "גוילים נשרפים ואותיות פורחות" - הכלי הגשמי - מיסוד העפר - מתכלה, והשפע הרוחני, הקדושה - מיסוד הרוח - שוב לא מוצא לעצמו כלי, והוא נעלם מאיתנו. זה מה שקרה בזמן חורבן בית המקדש, וכן הוא בזמן של מיתת צדיקים - הכלי הגשמי מתכלה, והרוחניות נעלמת מהשגתנו.

אך, מה המטרה בכל זה? כדברי חז"ל הידועים (מדרש תנחומא פרשת בהעלותך סימן טו) "מהו בעלי אסופות, אימתי הן נטועים באדם, בזמן שבעליהן נאספין מהם, כל זמן שרבו קיים הוא היה שואל, מת רבו הרי יגע ביום ובלילה לקיים תלמודו שאין לו למי הוא שואל". הרי שיש חסרון בכך שיש לאדם את הקדושה ב"כלי" חיצוני, והוא שהאדם עלול להסתמך על הכלי שיש לו, ולא לטרוח לקנות את הקדושה בעצמו באופן פנימי. ולכן, אם לא מנצלים את הכלים שיש לנו נכון, הקב"ה לוקח את הכלי, ושוב אנחנו מרגישים את החסר, וזה גורם לנו לטרוח לקנות בחזרה את הקדושה באופן פנימי. וממבט ארבעת היסודות, זה גורם לנו להתקרב יותר לצד הקדושה בעצמה ולחפש לה כלים יותר עדינים ופנימיים - מיסוד הרוח, ולא להסתפק עם הכלים החיצוניים שהיו לה - מיסוד העפר.

וא"כ, בנידון דידן, ודאי שבהילולא של הצדיקים יש אור רוחני מיוחד, אבל האור הרוחני הוא האור, והמקום והזמן של ההילולא הוא הכלי. וא"כ, אם רואים שהקב"ה נוטל מידנו את הכלי, אז הקב"ה מראה לנו שהוא רוצה שנחפש בעצמינו כלים יותר עדינים ופנימיים לאותו האור, כדי שנוכל להתחבר לאותו אור גם שלא דרך הכלי החיצוני יותר של ההילולא.

איך ניתן לעשות כן למעשה? לפעמים זה ע"י לימוד תורתו של אותו צדיק, כלפי הילולא של רשב"י זה יכול להיות אולי ע"י לימוד פנימי של קבלה או חסידות, לפעמים עיקר ה"אור" הוא ע"י תפילה פנימית או שירה וניגון... זה עניין רחב שאין כאן המקום בשבילו, אבל זה נראה עיקר הכיוון - שהאדם יראה את הקנאות בעיקר כסימן שחסר לו את ה"אור" שהוא מרגיש חיבור עמוק אליו, והוא יחפש איך הוא יכול לפי מדרגתו למלאות את אותו חסר באופן פנימי יותר.

הצלחה רבה!

א הערה ממור"ר שליט"א - "פעמים רבות שזו איננה קנאה אמיתית שבאה מאהבה!"

ראשית יישר כוח גדול על כל העזרה שאתם עוזרים לנו להכיר את עצמינו על ידי העולם החשוב הזה.

רציתי לשאול: המצב שקורה כעת בארץ הוא, ששלטון הרשע משתלט על ההילולא של רשב"י כבר הרבה שנים, וכן רוצה להשתלט על הילולת שמעון הצדיק ושמואל הנביא, כאשר מטרתם ברורה - עקירת הדת.

המחשבות הללו גורמות לי לכעס גדול ושנאה גדולה כלפי כל הרשעים, עד שהדבר מפריע לי לריכוז כל אימת שאני רואה את הפשעים ואת חילול כבוד השכינה.

אני יודע שכל מצבינו הוא בעיה ולא דווקא המקרים האלו באופן ספציפי, אולם זה מעורר אצלי כעס גדול כלפיהם.

מה עלי לעשות? האם לברוח מהכעס, או שמא לחזק אותו? להיכן לנווט אותו? ומה עלי לעשות כדי שזה לא יפריע לי בריכוז בלימוד? יישר כוח!

תשובה:

גילוי שורש הכעס - חיבור מיסוד המים

בנוסח השאלה כתוב "אני יודע שכל מצבינו הוא בעיה ולא דווקא המקרים האלו באופן ספציפי, אולם זה מעורר אצלי כעס גדול כלפיהם", וא"כ, קודם כל יש לעמוד על הנקודה הזו - אם יש אצלינו הרבה בעיות וחסרונות בכבוד שמים, למה באמת מפריע הבעיה הזו יותר מכל שאר הבעיות? בכדי לעמוד על כך נתבונן במידת ה"קנאות" ממבט ארבעת היסודות.

בפשטות, המושכל ראשון הוא שמידת הקנאות מגיעה מיסוד האש, שממנו מגיעה מידת הכעס שעניינה כילוי - לכלות את מה שעומד כנגדו. אך, כתב המסילת ישרים בפרק יט "היראה והאהבה, שני עמודי העבודה האמתית שזולתם לא תכון כלל... ובכלל האהבה: השמחה, הדבקות, והקנאה... הענף השלישי הוא הקנאה, שיהיה האדם מקנא לשם קדשו, שונא את משנאיו ומשתדל להכניעם במה שיוכל, כדי שתהיה עבודתו יתברך נעשית וכבודו מתרבה... וזה פשוט, כי מי שאוהב את חבירו אי אפשר לו לסבול שיראה מכים את חבירו או מחרפים אותו ובודאי שיצא לעזרתו. גם מי שאוהב שמו יתברך לא יוכל לסבול ולראות שיחללו אותו חס וחלילה ושיעברו על מצותיו... כי זהו תוקף האהבה שיוכל להראות מי שאוהב את בוראו באמת, ואומר (תהלים צ, י) אוהבי ה' שנאו רע". הרי שלדברי המסילת ישרים, שורש מידת הכעס והשנאה לרע הוא ממידת האהבה. ונראה בכוונת המסילת ישרים שבאמת אה"נ, ודאי שכוחות הכעס והשנאה שב"קנאות" מגיעים מיסוד האש, אבל המסילת ישרים מדגיש לנו שאין זה אלא השלב השני בנפשו של האדם. בכדי שהכוחות האלו אכן יתעוררו בנפשו של האדם, צריך קודם כל שיהיה לאדם חיבור עמוק לאהבת ה' ולכבוד שמים, ורק מכוח אותו חיבור, יתעוררו בקרבו כוחות של יסוד האש אם הוא ח"ו יראה אנשים שמחללים את כבודו ועוברים על רצונו ית'.

עכ"פ הכלל שלמדנו מדברי המסילת ישרים הוא שהכעס מתעורר רק כתולדה מחיבור מסוים - מכח יסוד המים - ששוב מתנגדים אליו. [וא"כ, יוצא מזה שמידת הכעס אינה ביטוי "טהור" של יסוד האש. ועומק הדבר הוא כי כל כעס מכון כלפי משהו מחוץ לאדם, שהאדם רוצה שיהיה באופן מסוים והוא פוגש התנגדות בדרכו. אך, כל חיבור של האדם למשהו חיצוני אליו מגיע מכח יסוד המים, שמחבר את האדם למה שמחוץ לו. כח "טהור" של יסוד האש שייך רק בתוך פנימיותו של האדם, ככח שמבטל את מציאותו העצמית להשם יתברך ושואפת להידמות אליו ולהתעלות אליו]. וא"כ, נחזור לשאלה ששאלנו - למה בציור של השאלה הזו האדם מרגיש "כעס גדול ושנאה גדולה" דווקא מחמת ביטול הילולת הרשב"י והצדיקים האחרים הנזכרים,

שבעים כוחות הנפש לגר"א - עפר

יסוד העפר

החלוקה הראשונה של שבעים כוחות הנפש, בדברי הגר"א, הם: העדר קודם להויה, הילולי, וצורה ראשונה.

החלוקה השניה של שבעים כוחות הנפש הוא ארבעת היסודות: אויר, מים, אש, ועפר. בפרקים הקודמים עסקנו בג' כוחות הפועלים, שהם אויר מים ואש. והכח רביעי נקרא עפר.

לפעמים רבותינו מונה היסודות כשלש, ולפעמים מונה אותם כארבע. בספר יצירה, חז"ל מונים שלש כוחות, אויר מים אש, ולא הוזכר יסוד העפר. לעומת זאת, יש רבותינו שאומרים כסדר שיש ארבע יסודות: אויר מים אש ועפר. וא"כ יש חלוקה קה של אויר מים אש בלי עפר, ויש חלוקה של אויר מים ואש עם עפר.

בשורשי הסוגיא ממש, בהגהות מהרי"ץ (על נפש החיים שער א') נתבאר שהשלשה כוחות הפועלים, אויר מים ואש, הם ימין שמאל אמצע, אבל העפר הוא רק כלי מקבלם, ובלשון אחרת, העפר אינו אלא הוצאתם מן הכח אל הפועל.

מתי העפר נמנה מן הארבעת היסודות ומתי העפר אינו נמנה מן הארבעת היסודות? ביחס לשלשה כוחות הפועלים, העפר לא נמנה, כי העפר אינו פועל אלא כח. וביחס לכח הוצאה אל הפועל, אז העפר נמנה ככח כמו אויר מים ואש.

שורש העפר - שלשה אבחנות

בעצם יש שלש שמועות היכן מקור העפר.

מחד, אומרים חז"ל שהאש נשתלשל עפר. בסדר הפשוט בדברי הגר"א שסדר היסודות הם אויר מים אש ועפר, אז העפר שורשו באש. ושורש הדבר, יש ארבע איכויות כמו שהגר"א אומר אחרי כן, והם יובש, לחות, קור, וחום. היובש שבעפר - שורשו ביובש האש. מצד כך, העפר משתלשל מהאש, מצד היובש שבאש.

מאידך, בספר יצירה ובראשונים, יש גירסאות שהמים נעשה שלג, שנעשה לעפר: 'ולשלג יאמר הוי ארץ'. העפר מורכב מיובש וקור. מצד הקור שבעפר, העפר משתלשל ממים. נסתלק הלחות שבמים, ומתגלה רק הקור שבמים. כאשר יש קור בלי לחות - זה עפר. מצד כך, העפר משתלשל מהקור שבמים.

העפר מוגדר כאיכות של יבש, כי עיקר תכונת האש הוא חום. נמצא שיש אבחנה שיש גילוי היובש בעפר. לכן איכות של העפר היא יבישה.

נמצא שיש שני מקורות לעפר: או מכח היובש שבאש, או מכח הקור שבמים.

גם יש שורש שלישי לעפר, והוא בדברי הרמ"ק, שהעפר הוא תולדה מכל שלשה כוחות הפועלים ביחד. והגדרתה, כי

העפר נקרא כלי, להוציא ג' כוחות הפועלים, מכח אל הפועל. כלי ר"ת כהן לוי ישראל - כהן כנגד מים, לוי כנגד אש, ויש ראל כנגד רוח. העפר בהיותו כלי, משתלשל משלשת היסודות הפועלים. אבל העפר בהיותו אחד מד' יסודות, העפר בא או מאש או ממים. מצד הגדרת היסודות, יש רק ג' יסודות, והעפר הוא רק כלי המקבלם. בעומק, העפר משתלשל מהמים או מהאש, ולכן מתגלה רוח ביניהם לצרפם.

האם העפר שורשו באש, או במים, או בכל שלשת היסודות הפועלים יחדיו? תשובה לדבר: מצד היובש שבו, העפר שורשו באש, ומצד הקור שבו, העפר שורשו במים, ומצד היותו כלי, העפר נעשה משלשת יסודות הפועלים יחדיו.

העפר מחדש תפיסת ארבע

הגר"א מונה את הארבעת היסודות וארבעת הכוחות כשמונה כוחות שהם בעצם שבע, כי כל דבר מורכב מחומר וצורה, ובאוויר מים ואש, יש חומר וצורה, אבל בעפר, החומר וצורה הוא חד. באוויר מים ואש שיש בהם חומר וצורה, בעומק, החומר שלהם - הוא עפר. הצורה של הדבר היא או אויר או מים או אש, ומה החומר שלהם? עפר. בדקות, זה עפר דאש, או עפר דרוח, או עפר דמים. אבל בעפר, הצורה והחומר הוא אחד - כי בעפר יש רק חומר.

בג' יסודות הפועלים, החומר שלהם הוא עפר. אבל בעפר, לא רק החומר שבה הוא חומר אלא גם הצורה שבה היא חומר. בעפר, החומר וצורה אינם שני סוגיות אלא העפר כולל בתוכו את החומר והצורה יחד.

לכן הגר"א מונה כאן שבעה כוחות ולא שמונה, אויר מים אש ועפר, ובעפר מתגלה ארבע חמרים: עפר דאויר דעפר, עפר דמים, עפר דאש, ועפר דעפר. מכך כח נעשה שבעה.

אז מהיכן בא כל המושג של ארבע? בעפר. העפר מחדש שמונה כוחות כי בעפר יש ארבע כפול. ראשית, בלי עפר יש רק אויר מים ואש, שהם שלשה. העפר מחדש ארבע.

כל שלש - שורשו בתפיסת עולם. העולם מורכב משלש חלקים: שמים, ארץ, ואויר. עולם הוא תפיסת שלש, שנה הוא תפיסת ז', ונפש הוא תפיסת י"ב, י"ב שבטים כנגד י"ב חושי הנפש. מהיכן מתחדש מושג של ארבע? הרי חז"ל (בספר יצי' רה) מסדרים את הצורת אותיות בחלוקה של ג' (עולם) ואחד רי כן ז' (שנה) ואחרי כן י"ב (נפש). מהיכן מתחדש מושג של ארבע? בעפר.

כל ארבע - שורשו בתפיסת עפר. העפר מחדש ארבע. העפר מחדש מקום קבורה. זה שורש מערכת מכפלה שיש שם ארבע מקומות.

(המשך השיעור בגיליון הבא)

מבחן להערכה עצמית

חלק א' - יסוד הרוח מול יסוד העפר

פטפטן - תמציתי

לפניך שתי סיטואציות, כל אחת עם שתי תגובות אפשריות. תנסה לדמיין איך אתה היית מגיב!

- סיטואציה ראשונה -

השאלה הנקודתית שהם שאלו, בדיוק כפי שהם שאלו אותה. ואף שרוב הסיכויים שזה לא יביא אותם להבנה כללית בסוגיה, אתה מרגיש שהעבודה שלך הוא רק לענות כפי ששואלים ולא להרחיב על נקודות אחרות מעצמך, ואתה תקווה שהם יצליחו לסדר את שאר הסוגיה בעצמם לבד, ומקסימום, אם בסוף הם יבינו שחסרה להם נקודה יסודית יותר בסוגיה, הם יבואו עוד פעם וישאלו שאלה יותר כללית, ואז תענה להם תשובה יותר יסודית.

אתה ר"מ בישיבה קטנה, ושני תלמידים מגיעים לשאול שאלה על תוספות. הם שואלים שאלה נקודתית, אבל מתוך השאלה ניכר בעליל שהם מבולבלים בכל המהלך של התוספות בסוגיה. האם אתה:

(א) חוזר איתם על כל השקלא וטריא מתחילת הסוגיה, קודם עם המהלך של רש"י, ואז למה התוספות נטו מפירוש רש"י, ואיך התוספות מפרשים את כל הסוגיה, עד שהם מבינים שכל הקושיה שלהם "מעיקרא ליתא".

(ב) או אולי אתה רק עונה להם תשובה מדויקת על

מבחן להערכה עצמית חלק א' - המשך

- סיטואציה שנייה - מי אתה? -

רוב הפסקת הצהריים הוא היה בטלפון...

(ב) השני כמעט ולא יוזם שיחות טלפון מעצמו, ואפילו כשהוא מקבל שיחה, בדרך כלל השיחה מסתיימת לפני שהיא מגיעה לאורך של שתי דקות... זה לא שהוא אדם מאוד לחוץ או מאוד עסוק בדברים אחרים. הוא פשוט לא נהנה לשוחח "סתם" - הוא מדבר על מה שצריך, וזהו.

שני אברכים עכשיו סיימו להתפלל מנחה אחרי סדר א', ומתחילים את הסיבוב שלהם לאסוף את ילדיהם מהגנים.

(א) אחד מהם מיד מוציא את הפלאפון ומתקשר לאח שלו. אחרי שלש דקות של שיחה הוא מגיע לגן הראשון, ואומר לאח שלו "רק רגע, אני אוסף את חני מהגן"..."שלו, חני! איך היה בגן?"... אחרי כמה שניות הוא חוזר לאח שלו, "איפה היינו..." וממשיך לדבר. אחרי דקה הוא רואה שחני באמת מנסה לספר לו משהו, והוא מתחיל לסיים בפלאפון, "אני באמת חייב ללכת..." אבל אחרי דקה הוא מתקשר לאשתו לעדכן אותה שהוא עוצר לרגע במכולת לקנות חלב, ואז בדרך הביתה הוא מתקשר לאמא שלו להגיד לה מזל טוב על החלאקה של האחין שהתקיים בבוקר, ושוב כמובן לאחותו, אם ילד החלאקה... וכל זה תוך כדי שהוא הולך ועושה את כל מה שהוא צריך לעשות. בסוף בין הסדרים, כשהוא מגיע לסדר ב', הוא רואה שאיכשהו,

רח' הרב בלוי 33
ירושלים
20:30

צורת אדם

השיעור הבא יעסוק: בת העין

יום שלישי יג' חשון תשפ"ו

מבחן להערכה עצמית

חלק ב' - רוח מול עפר פטפטן - תמציתי

התשובה ניתנת לרשום ע"י הקפת אחד מהמספרים 1 עד 10, כאשר 1 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה הראשונה שבזוג, ו10 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה השנייה שבזוג.

הקדמה: במדור זה, אנחנו מנסים לתת כל שבוע זוג של מידות הפכיות, המשתייכות לשני יסודות הפכיים. יש להתבונן בשני הצדדים, ולנסות להעריך באופן כללי לאיזה צד האופי שלך נוטה יותר, והאם הנטייה לאחד מהצדדים הוא חזק מאוד או חלש. את

יסוד העפר
תמציתי

יסוד הרוח
פטפטן

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

הראשונה של ענייה על שאלת התלמיד, בדרך כלל עדיף להרחיב ולהסביר לתלמיד את כלל הסוגיא ולא רק את אותה נקודה שהוא התקשה בה, וכאן זה המקום להגביר את יסוד הרוח. [ואף שאמרו חז"ל להיות שונה לתלמידיו דרך קצרה, מובא בשם הרבי מקוצק שגם ע"ז יש דרך "ארוכה שהיא קצרה" ו"קצרה שהיא ארוכה", ועדיף לקחת את הדרך הארוכה שהיא קצרה, להסביר את הדברים בבהירות פעם אחת עד שהוא יבין, ולא לקצר בדברים ולגרוע מהתלמיד לא יבין ויצטרך לבוא כל הזמן עם שאלות וטעויות.] משא"כ בסיטואציה השנייה, שם מדובר ע"פ רוב בדיבורים "סתם", וע"ז נאמר בקנייני התורה "מיעוט שיחה" - לשוחח רק כפי הצורך ותועלת. כאן זה המקום להגביר את כח השתיקה של יסוד העפר, ויש לכווין את כח הדיבור הזה של יסוד הרוח לדברי תורה, שעליהם נאמר "והגית בו יומם ולילה", או לדברי תפילה בין אדם למקום, שע"ז נאמר "ולווי שיתפלל אדם כל היום".

הסבר: מכח יסוד הרוח, האדם נהנה לדבר, ומכח כך נקרא האדם "מדבר", וכלשון התרגום "רוח ממללא". והיפוכו ביסוד העפר, שמכוחו טבע האדם לשתוק כמו דומם, וכמו שכתוב "וידום אהרן". בצורה המאוזנת, האדם משתמש בכח השתיקה של יסוד העפר כלפי הרצון לדבר דברים בטלים וכ"ש דברים אסורים, ומשא"כ כשהוא רוצה לדבר דברי תורה או דברי תוכן ותועלת, אז הוא מעורר את כח הדיבור של יסוד הרוח. משא"כ בצורה בלתי מאוזנת, אז האדם יכול להרחיב ולדבר כל היום דיבורים שלא יוצאת מהם שום תועלת, וכמו לדוגמא דיבורים של חדשות ופוליטיקה וכדו' שאנשים נהנים לדבר עליהם יומם ולילה בבחינת "יכלה הזמן והם לא יכלו", וכל זה הוא מכח יסוד הרוח בלתי מאוזן. וכן להיפך, האדם יכול לנטות לשתוק גם במקום שדבריו כן יכולים להיות לתועלת, מריבוי בלתי מאוזן של כח העפר שבנפש.

ניתן להיעזר כאן בסיפורים שבחלק א'. בסיטואציה

1

בלבבי משכן אבנה

2

ארבעת היסודות

3

"סדרת" דע את

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

7

דרשות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

10

תורה, גמרא, שו"ע

11

בלבביפדיה
מחשבה/עבודת ה

12

אוצר אותיות

13

צורת אדם

14

ליקוט
צורת אדם ועבודתו

15

עבודת הנפש
לפי עשר הספירות

קול השון

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 « 2 4 12

מים קרים על נפש עייפה - קרירות דקדושה המאזנת את כוחות הנפש

השלג הוא רק הקצנה של הקור, שזה רק תערובות של קור וחום ולא מיזוג בין קור וחום, ואין בזה קיום.

קור זה ראשי תיבות קור רוויה. וזה קור דקדושה, שהוא קור שמביא לידי נקודת האמצע, שהיא רוויה. לעומת כך, קרירות דקלוקל היא קרירות לעצמה, שמביא לידי מות. קרירות שבאה ככח לאזן ולמזג, זה קור שהוא ראשי תיבות קור רוויה, זה קור שהוא סיבת חיים. אבל קור שמתגלה כמציאות לעצמו, זה סיבת מות. ברור לכולם שאי אפשר לחיות בהמקומות הקרים ביותר שישנם בעולם, כי קור כשלעצמה לעולם לא יכול להיות סיבה לחיים.

מתי מים קרים הם חיים על נפש עייפה? כאשר הנפש נוטה ליובש, באים המים קרים ויוצרים איזון בין כוחות הנפש, אז הקור הופך להיות סיבה לחיות.

באופן של קלקול. איפה מתגלה בעומק הקרירות הקיצונית יותר? בשלג. אומרים חז"ל שהעפר נבראה מן השלג, "ולשלג אמר הוי ארץ", המים נעשה קרח ושלג, ומכאן נעשה עפר. קרח זה ראשי תיבות קור רוויה חום. אבל קרח לא מגלה רוויה בין קור וחום באופן של אחדות, אלא הקרח מצרפים באופן של כלי, ובאופן שיש רק קרירות בלי מיזוג בין הקור והחום.

מתי קרירות נותנת חיות ומתי קרירות נותנת מות? אם הקרירות מביא לידי מיזוג, הקרירות נותנת חיות. אבל אם הקרירות מביא את הדבר לידי הקצנה, היא לא נותנת חיות.

האופן ההקצנה ביותר של הקור הוא שלג. השלג כשלעצמה אינו יכולה להיות סיבה לחיות - רק אם נעשו השלג למים אזי יכול לשתות ולחיות, אבל השלג כשלעצמה אינו נותנת חיות.

מה הם מים קרים שנותנים חיות, ומה הם מים קרים שהם שורש המות?

כאשר נעשה קרירות במים, שזה הטבע הפשוט של המים, "מים קרים על נפש עייפה" נותנת חיות. מה קורה כאשר הנפש היא עייפה? הנפש נעשה עייפה מכח שיסוד האש התגבר, וזה מייבש את חיות האדם. ועל ידי כן נעשה לנפש עייפה. מה קורה כאשר אני נותן לו מים קרים? אני ממזג בין כוחות הנפש ועל ידי כן יש לו חיות.

מים קרים נותנים חיים כי הם מזגו את הכוחות הנפש. כשיש קצוות לדבר בלי איזון, אין קיום לדבר. רק אם ממזגם יש קיום להדבר. המים קרים מחיים את הנפש העייפה כי היה עייפות ויאוש בהנפש, וברגע שנתנו לו מים, מתגלה מיזוג.

אבל הקרירות, שמתגלה מכח מות, מגלה רק ערבוב של כוחות הנפש

מים קרים של חיות לעומת מים קרים של מות

צירוף בקרירות שלו. כאשר מצרפים קור וחום ורוויה באופן של קלקול, כמו בקרח, חז"ל קוראים לזה שקר, כלומר ש'קר.

יש שלשה איכויות בהיסודות, קור וחום ורוויה, ומה קורה כאשר מצרפים אותם לא באופן של כלול אלא באופן של בלבול, שהיא ערבוב הכוחות שנעשה כל כח כמציאות לעצמו? זה נקרא בשקר, בהגדרה עמוקה. הגדרת שקר, כלפי האיכויות הוא, שהכוחות מתערבבים באופן שאין להם צירוף. אם אין יכולת לצירוף, זה הופך להיות שקר, וזה ש'קר. האש בטבעה מצטרפת, החום מצטרף, הרוח בטבעה מצטרפת. מכל היסודות, האיכות המפרדת ביותר היא קור. וזה נקרא שקר, ש'קר, שלש איכויות שלא מצטרפים אהדדי.

(המשך השיעור בגיליון הבא)

מות הם במים תחתונים שמצטרפים לעפר. המים התחתונים בוכין "למהוי קמי מלכא", ועל מה בעיקר נאמר בכי? כשהאדם בוכה על מיתת קרובים, בכי על מות, וזה הצטרפות של מים לעפר, זה מים קרים שהם סיבה למות.

בתמצית הדברים, קרירות שבאה כמצטרפת - היא מציאות של חיים. לעומתו, קרירות שבאה כמציאות לעצמה, מציאות של הפרדה שאינו מציאות מצטרפת - היא קרירות של מות.

בזמן מתי חל הקור? חז"ל אומרים שתקופת הקרירות בטבת, חצי שבט, וחצי אדר. אומרים חז"ל שהחמור אפילו בימי תמוז הוא קר. עומק הדבר, חמור שורשו בחומר, שהוא תכונת יסוד העפר, היסוד החמרי ביותר. הגדרת הדבר הוא, שהקרירות של החמור היא לעולם לא קרירות של חיים אלא קרירות של מות.

אם הקרירות של החמור היה קרירות של חיים, אז בשעת תקופת תמוז היה צריך להיות שהקרירות שלו ממוזגת עם החמימות. אבל חמור אפילו בימי תמוז קר לו, כי הקרירות שלו היא מציאות לעצמה. וזה מציאות של מות, כי אין

בלשון ברורה יותר, איפה השורש של מים קרים כשורש לחיים, ואיפה השורש של מים קרים כשורש למות?

ביום שני דמעשה בראשית. הקב"ה הבדיל בין מים למים, מים תחתונים ומים עליונים. טבע המים לרדת ממקום גבוה למקום נמוך, וטבע האש לעלות מעלה. שמים נקרא שמים מלשון אש ומים - איזה אש ואיזה מים? המים העליונים, והאש שעולה מעלה. המים שנקראים למעלה נקראים שמים. ואיך האש והמים יכולים להיות שמה בבת אחת? רק מכח רוויה. בשמים יש רוויה בין האש והמים. זה סוד מים קרים שהם מים חיים. אלו הם המים עליונים, שנמצאים ביחד עם האש, והם מתמזגים מכח רוויה, מכח יסוד הרוח שמצטרפת האש והמים לשורשם.

אבל המים התחתונים, לאיפה הם יורדים? לעפר. מה קורה כאשר הם יורדים לעפר? הם מצרפים עצמם להמות של יסוד העפר. זה לא קרירות של מיזוג בין אש למים מכח רוויה אלא זה מים שמצטרף לעפר, וזה מגלה מות.

וא"כ השורש למים קרים של חיים הם במים עליונים, והשורש למים קרים של

מהות המידות 035 מים קור
מספר שיעור בקול הלשון 1130905

לשון השלחן ערוך - סעיף א [המשך]

כשנופל על פניו, נהגו להטות על צד שמאל. הגה: וי"א דיש להטות על צד ימין, והעיקר להטות (ריב"ש סי' רי"ב/ת"ב/וב"י בשם הרוקח) בשחרית כשיש לו תפילין בשמאלו, על צד ימין משום כבוד תפילין; ובערבית, או כשאין לו תפילין בשמאלו, יטה על שמאלו (מנהגים). ולאחר שנפל על פניו יגביה ראשו ויתחנן מעט מיושב, וכל מקום ומקום לפי מנהגו; ומנהג פשוט לומר: ואנחנו לא נדע כו' וחצי קדיש אשרי למנצח (טור), ואפי' בימים שאין אומרים תחנון אומרים למנצח, מלבד בר"ח והנוכה ופזרים וע"פ ועיו"כ וט' באב (מנהגים וע"ל סי' תקנ"ט).

סעיף ב נפילת אפים מיושב, ולא מעומד. הגה: י"א דאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וס"ת בתוכו, אבל בלא זה אומרים תחינה בלא כיסוי פנים, וכן נוהגים (ב"י בשם רוקח סי' שכ"ד). וחצר בהכ"נ הפתוח לבהכ"נ, (מהרי"ל) או בשעה שהצבור מתפלל, אז, אפי' יחיד בביתו אומר תחינה בנפילת אפים (ד"ע פי' אגור).

צורת המעשה של "נפילת אפים"

דוקא (בית יוסף אורח חיים סימן קלא). ושם בדרכי משה כתב וז"ל, "וכן הוא במהרי"ל (הל' תפלה סע' ב) שנפל מעומד אם קרה שסיים תפילתו בשעה שמתחילין הציבור תחינה עמד על מקומו ולא חזר מיד למקום תפילתו ונפל על פניו מעומד: (דרכי משה הקצר אורח חיים סימן קלא אות ב), הרי שבעת הצורך אפשר ליפול נפילת אפים גם במעומד. וכן פסק המשנ"ב בס"ק י', וז"ל: "כתב ב"י שהטעם הוא ע"ד הקבלה, ובר"ב"ש כתב שאין קפידא. כתבו אחרונים בשעת הדחק נוכל לסמוך על הריב"ש, וע"כ אם סיים תפלתו וצריך לעמוד עכ"פ כדי הילוך ד' אמות וקודם שיעור זה התחיל הציבור לומר תחנון, יעמוד שם במקומו ויפול על פניו מעומד עם הצבור, וכן אם אחר עומד נגדו ומתפלל שמ"ע, ואסור ל"א לישוב נגדו אפילו כמלא עיניו ואי אפשר לו לילך לצדדין, יפול על פניו מעומד, וכן כל כה"ג".

חקירה בגדר נפילה במעומד

והנה, מכל הנ"ל מבואר שע"פ גגלה אין בעיה ליפול על אפיו במעומד. אולם בפשוטו צע"ג, שלכאורה "מעומד" הוא סתירה גמורה לכל המושג "מעשה נפילה", שכל עניינו של נפילה היינו שאין האדם עומד בכוחות עצמו אלא נופל, ואיך ייתכן נפילת אפים במעומד?!

ולכאורה יש לבאר בשני פנים. (א) יש לומר שאה"נ ודאי א"א נפילת אפים מעומד, וכל הנידון כאן הוא על נפילת אפים באופן של "סמיכה" עד כדי שאם ינטל הדבר הדבר שהאדם נסמך עליו הוא יפול, שגם זה הוא בכלל "נפילה". וכיון שכן, ע"פ גגלה סמיכה כזו הו"ל כישיבה, ורק ע"פ קבלה צריכים ישיבה גמורה. (ב) יש לבאר להיפך, שכל דיון הפוסקים היתה על עמידה ממש, וסמיכה הו"ל כישיבה גם כלפי הקבלה. ואע"ג שלכאורה א"א נפילה בעמידה גם ע"פ גגלה, י"ל שס"ל לריב"ש שכיון שאנחנו כבר לא עושים קידה על הרצפה, עיקר הנפילת אפים היום היא רק החלק השני של כיסוי הפנים, וההטייה אינו אלא זכר לנפילה, ודי שתהיה הטייה בעלמא כמו הכריעות בשמו"ע, ואינו צריך להיות באמת בגדר נפילה כלל.

ומסברא לכאורה נראה כצד א), כי למה לחדש שאין לנו היום גדר של נפילה כלל. אלא שלפ"ז צריכים לדחוק מאוד בלשון הפוסקים שסתמו דבריהם שאפשר לעשות נפילת אפים בעמידה, ולפי דברינו א"א אלא בסמיכה שבכל מקום אין דינו כעמידה. ויש בזה נפ"מ שכיחא כשמי שעומד מאחוריו עדיין באמצע שמו"ע, שבמשנ"ב סי' קב ס"ק א' מחמיר ע"פ הפרמ"ג שאסור כי האי גוונא גם לסמוך, וא"כ נפ"מ אם הוא יכול לעשות כה"ג נפילת אפים. אלא שכמדומני שמקילים הפוסקים למעשה בנידון סמיכה תוך ד"א של מי שמתפלל (ועי' בספר ד' אמות של תפילה" סימן י"ב שהאריך לדון בזה), ועכ"פ נפ"מ אם יסמוך או יעשה בעמידה. וכן נפ"מ שכיחא הוא אם מאריך בשני וחמישי עד שכבר מוציאים את הס"ת, שאז יש חיוב עמידה ממש ואסור בסמיכה, האם הוא יכול לעשות נפילת אפים בעמידה ממש או שחייב לחכות עד אחרי שמניחים את הס"ת (אם יספיק לפני קריאת התורה, או לחכות עד אחרי שמחזירים את הס"ת). וכ"כ שמסתברא שעיקר נפילת אפים חייב להיות עכ"פ בסמיכה, וצ"ע לדינא.

כתב המשנ"ב בס"ק ג' וז"ל, "הנה נפילת אפים שנהגו בה בימים הראשונים היה בדרך קידה, והיינו ליפול על פניו ארצה ושלא בפשוט ידים ורגלים, ועכשיו לא נהגו ליפול על פניהם ממש, אלא בהטיית הראש וכיסוי הפנים בלבד. ונוהגים לכסות הפנים בבגד, ולא די כיסוי היד שנופל פניו עליה לפי שהיד והפנים גוף אחד הם ואין הגוף יכול לכסות את עצמו [מ"א]. ביאור דבריו, שיש כאן בעצם ג' הלכות במעשה נפילת אפים, כי מעשה הנפילה עצמה יש בה ב' החלקים שהוזכרו בדבריו כאן, א) הטיית הראש קדימה, שהיא עצם מעשה הנפילה, (וב) כיסוי הפנים. וחוף מזה, יש את הדין ג) להטות את הראש לצד שהאריכו בו המחבר והרמ"א בסעיף א', שהוא דין צדדי ואינו מעצם מעשה נפילת אפים, וטעם דין זה נבאר בעז"ה להלן.

ובכדי להגדיר יותר ברור את גדר מעשה הנפילה, נביא את לשונו של רבינו בחיי פרשת קרח, וז"ל: "ויפלו על פניהם. להתפלל, ומכאן לנפילת אפים בתפלה. ודע כי ענין נפילת אפים בתפלה יש בו שלש כוונות... האחת למורא השכינה, כדי שיתלבש בזה בושות וצניעות, כי כסוי הפנים מדרכי הענוה והבשוות, ולפי שכוונת המתפלל שהשכינה כנגדו... השנית, להראות צער והכנעה, והוא כי הנופל על פניו מצטער ונכנע, וההכנעה מעקרי התשובה, ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צערו וממלא שאלתו... השלישית, להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו, והוא כי הנופל על פניו מכסה עיניו וסותם פיו והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נזקו ותועלתו, ואינו יודע דרכו ועניניו, ואין בידו להפיק רצונו אם אין הקדוש ברוך הוא מסכים על ידו... (רבינו בחיי במדבר טז, כב)".

ונראה על פי דבריו שיש שני חלקים יסודיים במעשה נפילת אפים: א) עצם הנפילה, שהוא מעשה הכנעה וביטול לה', וכמו מעשה השתחויה, וזה מקביל לכוונה השנייה שבדברי רבינו בחיי. ובימינו זה מקביל ל"הטיית הראש" קדימה. (ב) המשך הנפילה, שהוא הטמנת ראשו וההישארות במצב של כיסוי פנים וביטול החושים, שהאדם מתחנן במצב הזה וככה תחניתו מקובלת. וזה מקביל לכוונה הראשונה והשלישית של רבינו בחיי, והיום זה מקביל בעיקר לכיסוי הפנים.

וממבט ארבעת היסודות, כל "מעשה" לעומת "מצב נמשך" מקביל להבדל שבין יסוד הרוח - תנועה, ליסוד העפר - מצב קיים. ובפרטות, מעשה הנפילה הוא מעשה של ביטול, שהוא תנועה של יסוד האש, והוא היפך מעשה של קיום [כמו עמידה], מיסוד הרוח. ומצב כיסוי הפנים הוא מצב של צמצום, מיסוד העפר, והוא היפך מצב של הרחבה, מיסוד המים. ועיין לקמן בסעיף ח' שהארכנו ע"פ ההגדרות הנ"ל בגדר הדין של הטיית הראש לצד, האם זה חלק ממעשה הנפילה או מעניין כיסוי הפנים.

נפילת אפים מעומד

מה שיש לדון כאן ע"פ הנ"ל הוא בדין המחבר בסעיף ב' האם אפשר ליפול על פניו בעמידה. שהרי מבואר בב"י שמה שפסק שנפילת אפים בישיבה דווקא אינו אלא ע"פ הקבלה, וז"ל: "כתב הריב"ש בתשובה שאין להקפיד בנפילת אפים שתהיה מיושב ואם רצה לעשותה מעומד הרשות בידו עכ"ל, ולפי דעת חכמי הקבלה נראה שיש להקפיד שתהיה מיושב

ספרי מורנו הרב שליט"א

פירוש 'בלבבי משכן אבנה' על הספה"ק

מסילת ישרים (ג' כרכים)

דרך ה' - חלק א' אָזל

נפש החיים שער ד'

בעל שם טוב על התורה עם ספר 'להב אש'

ספרים וקונטרסים נוספים

ספר קול דממה דקה אָזל

בלבבי משכן אבנה - הכנה לשבת קודש אָזל

שאלות ותשובות - שאל לבי תשע"ח-תשע"ט

קונטרס וחי לעולם

תורת הרמז - על סדר הפרשיות אָזל

ספר ההתבודדות

עם פירוש על המספיק לעובדי ה' - פרק ההתבודדות

ספר עולם ברור

פני הלב עולמה הפנימי של אישה בימינו

פנימיות התורה

פירוש בלבבי משכן אבנה על פתחי שערים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על עץ חיים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על רחובות הנהר אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על קל"ח פתחי חכמה אָזל

ספרים מתורגמים

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לאידיש אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לצרפתית אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לספרדית אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה א - בתרגום לרוסית אָזל

סדרת בלבבי משכן אבנה

בלבבי משכן אבנה - ט' חלקים

בלבבי משכן אבנה על מועדי השנה (ב' כרכים)

בלבבי משכן אבנה על התורה - תשס"ו (ב' כרכים) אָזל

סדרת "דע את"

דע את עצמך - הכרת הנפש

דע את נפשך - בנין כוחות הנפש

דע את הרגשותיך - עולם ההרגשה

דע את מחשבותיך - עולם המחשבה

דע את דמיוןך - עולם הדמיון

דע את נשמתך - גילוי הנשמה

דע את הויתך - גילוי הוית הנפש

דע את מנוחתך - מנוחת הנפש

דע את גאולתך - גאולת הנפש הפרטית

דע את ביתך - בנין הבית היהודי

דע את ילדיך - חינוך ילדים

דע את תורתך - דרכי לימוד

דע את ביטחונך - ביאור דרכי הבטחון והשגתו

דע את חלקך ותן חלקנו

סדרת ארבעת היסודות

דע את מידותיך - מהות המידות - יסוד העפר אָזל

הכרה עצמית והעצמת הנפש

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח הריכוז

ארבעת היסודות - יסוד המים - תיקון כח התאווה

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח הכעס

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח העצבות

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח השמחה

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח העצלות

Building A Sanctuary In The Heart, Vol. 1-2

Getting To Know Your Self

Getting To Know Your Soul

Getting To Know Your Feelings

Getting Ready For Your Redemption

Getting To Love Your People

Getting To Know Your Home

Bilvavi – On The Path (Mesilas Yesharim)

Bilvavi – On The Holy Days

Bilvavi – On The Parsha (Bereishis-Shemos)

Bilvavi – On The Parsha (Vayikra-Devarim)

Building Yourself (Gateway to Actualizing Your Potential)

Gateways To Hashem (For Today's Jewish Woman)

Gateways to Revealing Hashem in Our Lives

Serenity (Developing Inner Calm in a Chaotic World)

רכישת ספרי הרב: ספרי אברמוביץ משלוח ברחבי העולם 03.578.2270